

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

KONCEPCE

**VÝBĚRU A ZPRACOVÁNÍ STATISTICKÝCH ÚDAJŮ
SPOJENÝCH S MIGRACÍ A INTEGRACÍ CIZINCŮ
NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY**

Praha, duben 2010

OBSAH

	strana
Definice základních pojmů	3
I. Úvod	4
II. Výběr a zpracování statistických informací o cizincích v působnosti jednotlivých resortů - popis stavu a problémů	8
1. Údaje o počtech cizinců v ČR	9
2. Vnitřní a zahraniční migrace cizinců	11
3. Řízení o udělení mezinárodní ochrany	14
4. Nabývání státního občanství ČR	16
5. Ekonomické aktivity cizinců na území ČR	17
6. Cizinci vzdělávající se na školách v ČR	23
7. Zdravotní péče o cizince, zdravotní pojištění, zdravotní stav cizinců pobývajících v ČR	25
8. Kriminalita cizinců v ČR	27
9. Nelegální migrace cizinců	28
10. Ostatní informace a jejich informační zdroje	29
III. Statistika cizinců v ČSÚ	31
IV. Zveřejňování dat o cizincích v ČR	32
V. Základní východiska a podmínky pro zkvalitnění informační základny o cizincích v ČR	38
VI. Shrnutí – věcný a časový harmonogram realizace koncepce	42
Seznam zkratk	43

Definice základních pojmů

1. Cizinec a státní občanství

Cizincem se podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie. V anglických textech jsou ekvivalentem pojmu „státní občanství“ výrazy „citizenship“, ale také „nationality“ (významový posun druhého výrazu). Okamžikem nabytí státního občanství České republiky sledovaná osoba přestává být v České republice cizincem, a dostává se tak mimo okruh osob zahrnutých do „Koncepce“. Taková osoba se naopak stává případně součástí příslušné národnostní menšiny a středem zájmu organizací a institucí pečujících o život národnostních menšin v ČR.

Pro případy, kdy je nutné určit státní občanství cizince, který má občanství více států, SCP určí dominantní občanství cizince podle předložených dokumentů.

2. Okruh cizinců, jichž se „Koncepce“ týká:

- cizinci s povolením k trvalému pobytu na území ČR,
- cizinci (občané EU a jejich rodinní příslušníci) s přechodným pobytem,
- cizinci s vízem nad 90 dnů a cizinci s dlouhodobým pobytem,
- cizinci žádající o udělení mezinárodní ochrany v ČR,
- cizinci s platným azylem v ČR,
- cizinci požívající doplňkové ochrany.

3. Územní příslušnost cizince

Lokalizace cizince do obce a navíc v hl. m. Praze do urbanistického obvodu.

4. Věk cizince

V souladu s ostatními demografickými statistikami se sleduje věk v dokončených letech (při posledních narozeninách před sledovanou událostí).

I. ÚVOD

Materiál je předkládán na základě usnesení vlády České republiky ze dne 22. března 2010 č. 224 ke Zprávě o realizaci Konceptce integrace cizinců v roce 2009 a návrhu dalšího postupu, na jehož základě bylo předsedovi ČSÚ ve spolupráci s příslušnými ministerstvy uloženo zpracovat a do 30. dubna 2010 vládě předložit aktualizovanou Konceptci výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky. Vzhledem k požadavkům orgánů Evropské unie, které v současnosti jednají o zavedení a užívání mezinárodně srovnatelných indikátorů v oblasti integrace cizinců na území členských států, se předpokládá další aktualizace Konceptce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území ČR do roku 2012.

Materiál byl vypracován s využitím dále uvedených podkladů a s ohledem na požadavky Eurostatu a dalších mezinárodních institucí na statistické informace v oblasti zahraniční migrace a pobytu cizinců na území ČR.

Základní podklady:

- usnesení vlády ČR č. 689 ze dne 7. 7. 1999 o Zásadách konceptce integrace cizinců na území České republiky a o přípravě a realizaci této konceptce,
- usnesení vlády ČR č. 1266 ze dne 11. 12. 2000, o realizaci Zásad konceptce integrace cizinců na území České republiky a o návrhu Konceptce integrace cizinců na území České republiky,
- usnesení vlády ČR č. 1360 ze dne 19. 12. 2001 k informaci o zkušenostech se zaváděním Konceptce integrace cizinců na území České republiky (podkladový materiál ČSÚ „Zásady konceptce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců“ - v plném znění otištěn v příloze IV. uvedeného usnesení vlády ČR),
- usnesení vlády ČR č. 55 ze dne 13. 1. 2003 k účinnosti Konceptce integrace cizinců na území České republiky a další rozvoj této konceptce po vstupu České republiky do Evropské unie,

- usnesení vlády ČR č. 126 ze dne 11. 2. 2004 k realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2003 a její další rozvoj v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie,
- usnesení vlády ČR č. 5 ze dne 5. 1. 2005 k Realizaci Koncepce integrace cizinců do konce roku 2004 a jejímu dalšímu rozvoji v roce 2005,
- usnesení vlády ČR č. 126 ze dne 8. 2. 2006 ke Koncepci integrace cizinců v roce 2005,
- usnesení vlády ČR č. 126 ze dne 21. 2. 2007 ke Zprávě o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2006,
- usnesení vlády ČR č. 259 ze dne 17. 3. 2008 ke Zprávě o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2007 a návrh dalšího postupu.

Další podklady:

- Materiál Rady Evropy „Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin“ (orig. název: Diversity and Cohesion: new challenges for the integration of immigrants and minorities) v roce 2001 oficiálně přeloženo a vytištěno v češtině; shrnuje představy Rady Evropy o celé problematice, včetně měření a monitoringu.
- Materiál Rady Evropy „Rámec integrační politiky“ (orig. název: Framework of integration policies) v roce 2001 oficiálně přeloženo a vytištěno v češtině; jedná se o shrnutí a praktické důsledky integrační politiky zmíněné v předchozím materiálu.
- „Doporučení OSN ke statistice zahraniční migrace“, 1. Revize z roku 1998 jsou výsledkem součinnosti statistického úřadu EU – Eurostatu a OSN na poli harmonizace statistik o zahraniční migraci a cizincích v zemi a snahy o dosažení široké mezinárodní srovnatelnosti v této oblasti.
- Požadavky Eurostatu a mezinárodních organizací (Statistická divize OSN, Rada Evropy, Evropská hospodářská komise, Mezinárodní organizace práce, CIREA, CIREFI, Mezinárodní organizace pro migraci apod.).
- THESIM projekt (Towards Harmonised European Statistics on International Migration). Projekt probíhal v letech 2004-2005 v jednotlivých členských státech EU. Byl založen

na standardizovaném dotazníku zaměřeném na zdroje dat, jakož i na limity získávání migračních dat - a dále na vzájemných setkáních příslušných aktérů projektu (tj. zástupců věcně příslušných resortů a statistických úřadů jednotlivých zemí). Výsledná zpráva vychází z tzv. Country reports. (Projekt byl realizován jako podklad pro přípravu nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 862/2007 ze dne 11. července 2007 o statistice Společenství v oblasti migrace a mezinárodní ochrany a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 311/76 o sestavování statistik o zahraničních pracovnících.).

- Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2008: materiál Ministerstva vnitra o situaci v oblasti migrace předkládaný každoročně vládou Parlamentu ČR. Jedná se o veřejně přístupný materiál shrnující základní trendy v oblasti migrace.
- Veřejná roční statistická zpráva EU v oblasti azylu a migrace, na jejímž vypracování se od roku 2002 podílely a podílejí dříve kandidátské nyní nové členské státy, včetně ČR.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 862/2007 o statistice Společenství v oblasti migrace a mezinárodní ochrany a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 311/76 o sestavování statistik o zahraničních pracovnících.

Právní rámec:

- zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,

- zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o cestovních dokladech), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb.,
- zákon č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Navržená koncepce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců vychází ze současných potřeb a požadavků. Jak již bylo zmíněno v úvodní části, předpokládá se její průběžná aktualizace a zpřesňování v souvislosti se změnami v oblasti integrace cizinců, v návaznosti na požadavky orgánů EU, OSN a dalších mezinárodních organizací.

II. VÝBĚR A ZPRACOVÁNÍ STATISTICKÝCH INFORMACÍ O CIZINCÍCH V PŮSOBNOSTI JEDNOTLIVÝCH RESORTŮ - POPIS STAVU A PROBLÉMU

Základní zdroje informací o cizincích v ČR:

Ministerstvo vnitra	<ul style="list-style-type: none"> - Informační systém evidence obyvatel - Cizinecký informační systém - Informační systém Azyl (Odbor azylové a migrační politiky) - Evidence Odboru všeobecné správy (evidence státního občanství)
Ministerstvo práce a sociálních věcí	<ul style="list-style-type: none"> - Systém OKpráce (Sekce prezidiální – Odbor analýz a statistik, Sekce politiky zaměstnanosti a trhu práce) - Hodnocení působení zahraničních pracovníků na trhu práce ČR (Odbor realizace služeb zaměstnanosti) - Statistiky k projektu „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ (Odbor EU a mezinárodní spolupráce)
Ministerstvo průmyslu a obchodu	<ul style="list-style-type: none"> - Informační systém Registr živnostenského oprávnění (živnostenský rejstřík) (Oddělení evidence a informačních služeb, Odbor živností)
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	<ul style="list-style-type: none"> - Statistika vzdělávání cizinců (Ústav pro informace ve vzdělávání)
Ministerstvo spravedlnosti	<ul style="list-style-type: none"> - Centrální evidence vězňů - Statistické listy soudní a státního zastupitelství
Ministerstvo zdravotnictví	<ul style="list-style-type: none"> - Národní registr hospitalizovaných - Národní registr potratů - Informační systém orgánů ochrany veřej. zdraví (registr tuberkulózy) - Výkazy o čerpání zdrav. péče cizinci (Program statistických zjišťování) - Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR)
Český statistický úřad	<ul style="list-style-type: none"> - Sčítání lidu, domů a bytů - Výběrové šetření pracovních sil - Šetření struktury mezd (Informační systém o průměrném výdělku)

Hlavní okruhy informací o cizincích:

Okruh	Resortní gesce
Počet cizinců v ČR	MV, SCP, ČSÚ
Vnitřní a zahraniční migrace cizinců	MV, SCP, ČSÚ
Řízení o mezinárodní ochraně	MV (OAMP)
Získávání státního občanství	MV (OVS)
Ekonomická aktivita cizinců v ČR	MPSV, MPO
Vzdělávání cizinců	MŠMT, ÚIV
Zdravotní péče o cizince	MZd, ÚZIS
Kriminalita cizinců	MSP, PČR
Nelegální migrace přes státní hranice	SCP
Nelegální zaměstnávání cizinců v ČR	MPSV

1. Údaje o počtech cizinců žijících v ČR

Stavové údaje za cizince (počty bydlících cizinců a jejich základní demografické charakteristiky) přejímá ČSÚ – samostatné oddělení specifických statistik obyvatelstva - od Ředitelství služby cizinecké policie, z Cizineckého informačního systému. Do roku 2007 byla ČSÚ poskytována databáze nahraných údajů, v současnosti získává ČSÚ od cizinecké policie již zpracovaná data v tabulkové podobě.

Stavové údaje vztahující se k cizincům v ČR, které pro své výpočty používá ČSÚ, vycházejí ze základních údajů zveřejňovaných ŘSCP o počtech cizinců s povoleným pobytem v ČR. Data zahrnují i počty cizinců, jimž byl udělen azyl nebo doplňková ochrana. V souladu se zákonem o pobytu cizinců je respektováno členění dle jednotlivých druhů pobytů – tj. pobyt přechodný a trvalý. V rámci přechodného typu pobytů jsou evidováni cizinci:

- s vízy nad 90 dnů,
- s povolením k dlouhodobému pobytu,
- s potvrzením o přechodném pobytu občana EU,
- s povolením k přechodnému pobytu rodinného příslušníka EU.

STAV OBYVATELSTVA - ZAHRNUTÉ KATEGORIE
<i>Do roku 2003 (včetně) zahrnováni:</i>
- cizinci s délkou pobytu nad 1 rok
<i>Od roku 2004 zahrnováni:</i>
- cizinci s trvalým pobytem
- cizinci, občané EU a jejich rodinní příslušníci s přechodným
- cizinci s přechodným-dlouhodobým pobytem (občané třetích

Monitoring (CIS): cizinci podle typu pobytu, místa pobytu (do úrovně obce), státního občanství, pohlaví, věku, rodinného stavu a účelu pobytu. Údaje jsou k dispozici vždy ke konci příslušného kalendářního roku; základní údaje - třídění podle státních občanství, či podle okresu pobytu rovněž měsíčně. V souvislosti s požadavky orgánů Evropské unie se do budoucna jeví jako nezbytné vedení kategorie občanů třetích zemí a kategorie osob narozených v zahraničí jako samostatných kategorií.

Prezentace (ČSÚ): ročně publikované údaje podle pohlaví, věku, státního občanství, místa pobytu. Základní údaje - třídění podle typu pobytu, pohlaví, státního občanství a místa pobytu rovněž měsíčně a čtvrtletně.

Podstatnou změnu v oblasti statistik mezinárodní migrace přineslo nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 862/2007 o statistice Společenství v oblasti migrace a mezinárodní ochrany a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 311/76 o sestavování statistik o zahraničních pracovnících (dále jen „nařízení EU“). Dle tohoto nařízení jsou počínaje referenčním rokem 2008 Eurostatem *požadovány počty platných povolení k pobytu na konci referenčního období¹* podle státního občanství, důvodu vydání a délky platnosti povolení (čl. 6 odst a) bod iii), *počty dlouhodobě pobývajících residentů²*, rozdělené podle státního občanství (čl. 6 odst. 1

¹ Tato kategorie se týká státních příslušníků třetích zemí, kteří mají ke konci referenčního období na území ČR platné vízum nad 90 dní, platný dlouhodobý nebo trvalý pobyt.

² Dle Směrnice Rady 2003/109/ES ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty, a v souladu se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, členské státy (ČR) přiznávají právní postavení dlouhodobě pobývajících

písm. b) (tyto údaje má k dispozici Služba cizinecké policie z informačního systému CIS). Odbor azylové a migrační politiky poskytuje Službě cizinecké policie metodiku pro sběr a zpracování dat. Odbor azylové a migrační politiky také zajišťuje transfer konečných dat Eurostatu) a *obvykle bydlící obyvatelstvo (čl. 3 odst. 1. písm. c)* podle státního občanství, věku a pohlaví a podle země narození, věku a pohlaví.

V souladu s výše citovaným nařízením a definicí uvedenou v jeho čl. 2 se místem „obvyklého pobytu“ rozumí místo, kde osoba obvykle tráví období každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost pro účely rekreace, dovolené, návštěv u přátel a příbuzných, služebních cest, léčení nebo náboženských poutí. V případě, že tyto informace nejsou k dispozici, pak místo zákonného nebo ohlášeného pobytu. Do kategorie „obvykle bydlící obyvatelstvo“ se v současnosti zahrnují osoby na základě dostupných statistik. V případě cizinců je místem „obvyklého pobytu“ místo označeného aktuálního trvalého nebo přechodného pobytu zaevidovaného v informačním systému CIS. Kategorie „obvykle bydlící obyvatelstvo“ by pak měla být explicitně vymezena a zjišťována při nadcházejícím sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.

2. Vnitřní a zahraniční migrace cizinců

Do roku 2007 získával ČSÚ údaje týkající se zahraniční migrace cizinců (toková data) z CIS. Počínaje daty za rok 2008 jsou však údaje za zahraniční migraci cizinců nově přejímány z Informačního systému evidence obyvatelstva Ministerstva vnitra³.

To však s sebou přináší určité problémy. Hlavním problémem přebírání dat z ISEO (viz zavedený seznam zkratek) je skutečnost, že data převzatá z tohoto systému nejsou shodná s údaji používanými cizineckou policií, tj. s údaji z CIS. Liší se nejenom z hlediska číselných hodnot, ale neobsahují ani některé položky evidované v CIS (např. účel pobytu). Srovnatelnost publikovaných dat, týkajících se zahraniční migrace cizinců na území ČR za předchozí období s údaji za rok 2008, je proto omezená. Situace by se měla zlepšit se

residenta státním příslušníkům třetích zemí, kteří bezprostředně před podáním žádosti pobývali oprávněně a nepřetržitě na jejich území po dobu pěti let.

³ Dnem 1. 1. 2003 vstoupila v platnost novela zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, na jejímž základě se Informační systém evidence obyvatel (ISEO) rozšířil o cizince s povoleným trvalým pobytem v ČR. Dne 1. 4. 2004 vstoupila v platnost další novela tohoto zákona, která umožnila do ISEO zařadit rovněž cizince s přiznaným azylem a cizince pobývající v ČR na základě všech typů dlouhodobých pobytů, tj. pobytu s vízem nad 90 dnů, s dlouhodobým a přechodným pobytem.

zavedením registru obyvatel, který by měl v budoucnu sloužit i jako hlavní a jednotný zdroj migračních dat⁴.

Údaje týkající se migrace cizinců přes hranice ČR i uvnitř ČR jsou součástí celkové migrační statistiky, kterou tvoří jak stěhování občanů ČR, tak cizinců⁵. Migrační údaje jsou nezbytné pro statistickou bilanci počtu obyvatel, a to do úrovně jednotlivých obcí (v hl. m. Praze do úrovně urbanistických obvodů). Zpracování každoročních bilancí obyvatelstva je povinností ČSÚ.

V oblasti migrace došlo k velmi významné změně metodiky, resp. změně definice stěhující se osoby. Do roku 2000 byla za stěhující se považována osoba, která změnila adresu trvalého pobytu. Definice stěhující se osoby byla stejná pro občany ČR i cizince a rovněž způsob sběru dat byl pro oba typy osob stejný prostřednictvím hlášení o pobytu. S ohledem na Doporučení OSN ke statistice zahraniční migrace z roku 1998 byla v roce 2000 definice stěhující se osoby v případě cizinců změněna. Za stěhující se osoby jsou považovány dále uvedené kategorie osob, jež mění svůj obvyklý nebo trvalý pobyt (změna metodiky se prvně projevila v údajích za rok 2001):

PŘISTĚHOVALÍ CIZINCI	VYSTĚHOVALÍ CIZINCI
<i>Do roku 2000 (včetně) zahrnováni:</i>	
- cizinci s povolením k trvalému pobytu (mezi přistěhovalé jsou zařazeni v okamžiku získání trvalého pobytu v ČR)	- cizinci s povolením k trvalému pobytu
<i>Od roku 2001 zahrnováni:</i>	
- cizinci s povolením k trvalému pobytu, včetně azylantů (mezi přistěhovalé jsou zařazeni v případě, pokud trvalý pobyt získali nejdéle do 1 roku pobytu v ČR)	- cizinci s povolením k trvalému pobytu včetně azylantů
- cizinci s pobytem na víza nad 90 dní, pokud	- cizinci s pobytem na víza nad 90 dní, pokud se nevystěhovali ve stejném kalendářním

⁴ Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb.

⁵ Do roku 2005 byly údaje o stěhujících se občanech ČR získávány prostřednictvím statistických Hlášení Obyv 5-12, jež za občany ČR vyplňovaly ohlašovy pobytu. Obdobný systém platil do roku 2001 pro cizince, za něž Hlášení vyplňovala okresní pracoviště Služby cizinecké a pohraniční policie. Hlášení poté byla nahrazena automaticky generovanou exportní dávkou individuálních záznamů o změně bydliště.

se nevystěhovali ve stejném kalendářním roce, jako byl rok jejich přistěhování	roce, jako byl rok jejich přistěhování
<i>Od roku 2004, kdy vstupem ČR do EU došlo k rozšíření kategorií pobytu, jsou mezi stěhující se osoby řazeni také:</i>	
- cizinci, - občané EU a jejich rodinní příslušníci s povolením k přechodnému pobytu.	- cizinci s přechodným pobytem (občané EU a jejich rodinní příslušníci)
- cizinci s přechodným-dlouhodobým pobytem (cizinci ze třetích zemí)	- cizinci s přechodným-dlouhodobým pobytem (cizinci ze třetích zemí)

V zásadě nejsou problematické údaje o cizincích přistěhovalých. Komplikace se objevují u počtů osob vystěhovalých⁶. Dle současné právní úpravy cizinec nemá za povinnost nahlásit ukončení svého pobytu v ČR, musí pouze odcestovat před ukončením platnosti povolení k pobytu. Lze tedy pouze hovořit o administrativním ukončování povolení k pobytu (vyjma osob, které nahlásí ukončení svého pobytu na některém z příslušných oddělení SCP, či osob, které své povolení k pobytu ukončí nabytím státního občanství ČR, příp. vyjma cizinců zemřelých). Problém se zjišťováním počtu vystěhovalých se netýká pouze ČR, ale i dalších států EU. Situaci ještě komplikuje výše citované nařízení EU, na základě něž jsou po členských státech Eurostatem vyžadovány i údaje za vystěhovalé osoby podle země příštího obvyklého pobytu.

Migrační údaje byly za období do roku 2007 získávány z ŘSCP, v současné době jsou údaje předávány přímo z Informačního systému evidence obyvatel. V budoucnu se počítá s předáváním údajů z nově vytvořeného registru obyvatel (viz zákon o základních registrech a zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech).

⁶ Stěhování občanů ČR je vázáno na změnu trvalého pobytu. Zajištění informace o vystěhování občana ČR je pak závislé na skutečnosti, zda občan svůj úmysl ukončit (u přistěhování obnovit) trvalý pobyt v ČR ohlašově pobytu oznámí. Pokud se občan rozhodl ukončit trvalý pobyt na území ČR, má povinnost sdělit tuto skutečnost místně příslušné ohlašově pobytu – tuto povinnost ukládá zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů. Další povinnost související s rozhodnutím ukončit trvalý pobyt v ČR stanovuje zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, a to povinnost odevzdat občanský průkaz místně příslušné ohlašově pobytu do 15 dnů po ukončení trvalého pobytu. Ani jeden z těchto zákonů neukládá žádné sankce za porušení této povinnosti, kromě obecných ustanovení o přestupcích.

Monitoring (ISEO): přistěhovalé a vystěhovalé osoby podle: pohlaví, věku, státního občanství a země původu. Do budoucna se jeví jako nezbytné vedení kategorie občanů třetích zemí a kategorie osob narozených v zahraničí.

Prezentace (ČSÚ): ročně publikované údaje - přistěhovalé a vystěhovalé osoby podle pohlaví, věku, a státního občanství. Základní údaje týkající se přistěhovalých a vystěhovalých cizinců podle státního občanství a místa pobytu čtvrtletně.

Dle nařízení EU jsou počínaje referenčním rokem 2008 Eurostatem požadovány počty *přistěhovalých a vystěhovalých, kteří se stěhují na a z území členského státu (viz. čl. 3 odst. 1 písm. a) a b)* podle státního občanství, věku a pohlaví, podle země narození (pouze přistěhovalí) a země předcházejícího resp. příštího místa obvyklého pobytu.

Veškeré údaje za imigranty a emigranty jsou v současnosti dostupné (s výše uvedenými limity), vyjma počtu imigrantů dle země předcházejícího místa obvyklého pobytu a emigrantů dle země příštího místa obvyklého pobytu. Tyto údaje proto musí být odhadovány. Zejména problematické se jeví odhady týkající se emigrantů podle země příštího obvyklého pobytu. Evropská komise však i přes uplatněné protesty členských zemí na tomto členění trvá, a to i přesto, že získání relevantní informace ohledně země příštího obvyklého pobytu je velmi sporné a jistě nepřispívá ke zvýšení kvality migračních statistik. Data týkající se čl. 3 nařízení EU poskytuje Eurostatu za ČR ČSÚ ve spolupráci s SCP.

V rámci tokových statistik požaduje Eurostat dle nařízení EU počínaje referenčním rokem 2008 také *počty povolení k pobytu vydaných osobám, které jsou státními příslušníky třetí země (mimo EU) (čl. 6 odst. 1 písm. a)*. Požadované údaje má k dispozici Služba cizinecké policie. Ta je předává Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, který je poskytuje Eurostatu.

3. Řízení o udělení mezinárodní ochrany

Osoby s udělenou mezinárodní ochranou ve formě azylu či doplňkové ochrany jsou vykazovány jako součást obyvatelstva ČR. Z hlediska mezinárodně požadovaných informací je taktéž důležitý vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu, počty nových žadatelů

o mezinárodní ochranu, počty nezletilých žadatelů bez doprovodu, informace o průběhu řízení, počty nepřipustných žádostí a počty dublinských případů⁷.

Tato oblast je v plné gesci Ministerstva vnitra – Odboru azylové a migrační politiky. Je k dispozici plně automatizovaná databáze žadatelů o mezinárodní ochranu, osob se statutem azylanta či požívajících doplňkovou ochranu a jejich charakteristik, která rovněž zaznamenává průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany. Na Odbor azylové a migrační politiky se přímo obrazejí mezinárodní instituce (UNHCR, Eurostat) s měsíčními, eventuálně čtvrtletními či ročními požadavky o údaje. Odbor azylové a migrační politiky informace také pravidelně zveřejňuje na internetových stránkách Ministerstva vnitra. Uvedený systém je vyhovující.

Monitoring (OAMP): počty žadatelů o mezinárodní ochranu podle místa pobytu, státního občanství, věku a pohlaví, mladiství a nezletilí žadatelé bez doprovodu podle státního občanství, počty nových žádostí o mezinárodní ochranu za příslušné období, průběh řízení o mezinárodní ochraně v I. a II. instanci, průběh řízení u krajských soudů a Nejvyššího správního soudu, počty nepřipustných žádostí, počet dublinských případů, počty udělených statusů azylu a doplňkové ochrany podle státního občanství, počty azylantů a poživatelů doplňkové ochrany podle státního občanství, věku a pohlaví.

Prezentace (ČSÚ): ročně počty žadatelů o mezinárodní ochranu podle místa pobytu, státního občanství, věku a pohlaví, mladiství a nezletilí žadatelé bez doprovodu podle státního občanství, počty nových žádostí o mezinárodní ochranu za příslušné období, průběh řízení o mezinárodní ochraně, průběh řízení u krajských soudů a Nejvyššího správního soudu, počty dublinských případů, počty udělených azylů a doplňkové ochrany podle státního občanství, počty azylantů, držitelů doplňkové ochrany podle státního občanství, věku a pohlaví. Měsíčně jsou publikovány počty žadatelů podle státního občanství, věku a pohlaví, průběh řízení u krajských soudů a Nejvyššího správního soudu, počet dublinských případů a aktuálně platné azyly podle státního občanství.

Na základě čl. 4 nařízení EU členské státy poskytují Eurostatu rozsáhlý soubor statistik týkajících se mezinárodní ochrany.

⁷ Postup dle Úmluvy o posouzení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v některém z členských států Evropských společenství (tzv. Dublinská úmluva nebo Dublin I) a aplikace Nařízení Rady (ES) č. 343/2003 ze dne 18. února 2003, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některém z členských států (tzv. Dublin II).

Veškeré údaje z této oblasti požadované Eurostatem poskytuje za ČR Odbor azylové a migrační politiky. Měsíčně jsou poskytována data týkající se žadatelů o mezinárodní ochranu. Čtvrtletně jsou poskytována prvoinstanční rozhodnutí a ročně rozhodnutí konečná (dle metodiky Eurostatu). Údaje lze získat z veřejně přístupné databáze Eurostatu.

4. Nabývání státního občanství ČR

Evidence nabývání státního občanství je v gesci Odboru všeobecné správy Ministerstva vnitra. Sleduje se jméno a příjmení, datum narození, původní státní občanství, způsob nabytí státního občanství (§ 23 odst. 2 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů).

Pro potřeby a účely mezinárodních organizací je vhodné v zájmu jednotnosti poskytovaných údajů rozlišovat mezi počty státních občanství, jež byly nabyty:

1. udělením - na základě §7 zákona o státním občanství,

2. prohlášením:

a) na základě §18a, 18b, 18c zákona o státním občanství (tímto způsobem mohou státní občanství ČR nabýt někteří státní občané Slovenské republiky),

b) na základě zákona č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů, ve znění pozdějších předpisů (tímto způsobem mohou státní občanství ČR nabýt někteří bývalí českoslovenští/čeští občané, kteří občanství pozbyli v době totality).

Údaje o počtu osob, které nabyly státní občanství ČR udělením jsou vedeny od roku 1993, údaje o počtu osob, které nabyly státní občanství ČR prohlášením jsou vedeny od roku, kdy právní úprava takový způsob nabytí občanství umožnila dosud, tj. od roku 1999, resp. 2003.

Monitoring (MV): počty nabytých státních občanství ČR podle předchozího státního občanství a způsobu nabytí státního občanství, podle věku a pohlaví. Počty státních občanství udělených azylantům podle předchozího státního občanství.

Prezentace (ČSÚ): ročně publikované údaje podle předchozího státního občanství a způsobu nabytí státního občanství. Počty státních občanství udělených azylantům podle předchozího státního občanství.

Dle nařízení EU jsou počínaje referenčním rokem 2008 Eurostatem požadovány (čl. 3 odst. 1 písm. d) počty osob, které mají své místo obvyklého pobytu na území členského státu a v období referenčního roku získaly státní občanství tohoto členského státu, a to v členění podle věku, pohlaví a podle dřívějšího státního občanství.

Informace o cizincích, kteří nabyli státní občanství ČR, je v současnosti přítomna v Cizineckém informačním systému SCP, údaje taktéž zaznamenává Oddělení státního občanství a matrik Odboru všeobecné správy Ministerstva vnitra. Metodika uvádění data nabytí státního občanství České republiky v informačních systémech SCP a OVS byla sjednocena a od 1. 1. 2008 začalo Oddělení státního občanství a matrik Odboru všeobecné správy Ministerstva vnitra ověřovat nový software pro evidenci státního občanství podle pohlaví a věku žadatele. Od roku 2009 je možné poskytovat statistické údaje v požadovaném členění.

5. Ekonomické aktivity cizinců v ČR

Dostupné statistické údaje týkající se ekonomických aktivit cizinců na území ČR vycházejí z:

1. evidence Ministerstva práce a sociálních věcí (volná pracovní místa, vydaná povolení k zaměstnání cizinců, tj. občanů tzv. třetích zemí), informace od zaměstnavatelů o cizincích z tzv. třetích zemí a informace o občanech EU/EHP a Švýcarska mimo jiné i o nástupu k výkonu práce, uchazeči o zaměstnání ze států EU/EHP a Švýcarska evidovaní na úřadech práce České republiky), dotazníková šetření na úřadech práce (např. nelegálně nebo neohlášeně pracující zahraniční pracovníci zjištění při kontrolách úřadů práce),
2. živnostenského rejstříku spravovaného Ministerstvem průmyslu a obchodu (cizinci s platným živnostenským oprávněním).

Tyto hlavní informační zdroje však nepostihují všechny cizí státní příslušníky vykonávající ekonomické aktivity na území ČR. Do počtu ekonomicky aktivních cizinců nejsou především zahrnovány:

- osoby vykonávající své povolání nikoliv na základě živnostenského oprávnění či zákona o zaměstnanosti. Podle § 3 odst. 2 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

(živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, živností není činnost fyzických osob v rozsahu zvláštních zákonů:

- a) lékařů, zubních lékařů a farmaceutů, nelékařských zdravotnických pracovníků při poskytování zdravotní péče a přírodních léčitelů,*
 - b) veterinárních lékařů, dalších veterinárních pracovníků včetně pracovníků veterinární asanace a osob vykonávajících odborné práce při šlechtitelské a plemenářské činnosti v chovu hospodářských zvířat,*
 - c) advokátů, notářů a patentových zástupců a soudních exekutorů,*
 - d) znalců a tlumočnicků,*
 - e) auditorů a daňových poradců,*
 - f) burzovních dohodců,*
 - g) zprostředkovatelů a rozhodců při řešení kolektivních sporů a rozhodců při rozhodování majetkových sporů,*
 - h) úředně oprávněných zeměměřických inženýrů,*
 - i) autorizovaných architektů a autorizovaných inženýrů činných ve výstavbě, kteří vykonávají svoji činnost jako svobodní architekti a svobodní inženýři,*
 - j) autorizovaných inspektorů, kteří vykonávají svoji činnost jako svobodné povolání,*
- zahraniční občané pracující v ČR na základě § 98 písm. f) – i) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (ze strany MPSV o nich není vedena žádná evidence, neboť nemusejí mít povolení k zaměstnání ani jejich zaměstnavatel nemusí plnit oznamovací povinnost vůči úřadu práce),
 - zahraniční občané pracující v ČR na základě jiného než pracovněprávního vztahu podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (například podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů). (Výjimkou je výkon práce cizinců z tzv. třetích zemí plnících úkoly vyplývající z předmětu činnosti právnické osoby zajišťovaných společníkem, statutárním orgánem nebo členem statutárního nebo jiného orgánu obchodní společnosti pro obchodní společnost nebo členem družstva nebo členem statutárního nebo jiného orgánu družstva pro družstvo – u těchto osob zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 89 vyžaduje, aby měly povolení k zaměstnání i v případech, kdy nejde o závislou práci.),
 - nezjištění zahraniční občané pracující v ČR nelegálně nebo neohlášeně. (*Sledovány jsou pouze výsledky kontrolní činnosti úřadů práce na úseku zaměstnanosti.*)

Obdobně jako v případě cizinců s jednotlivými typy pobytů na území ČR došlo v souvislosti se vstupem ČR do EU rovněž u cizinců, jež jsou v ČR v postavení zaměstnanců, k rozšíření počtu kategorií osob. Od tohoto data občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní

příslušníci (rovněž rodinní příslušníci občanů ČR, kteří jsou občany třetích zemí) již nejsou z hlediska zákona o zaměstnanosti považováni za cizince a pro vztahy upravené tímto zákonem mají stejné právní postavení jako občané ČR. K těmto osobám (tj. občanům EU/EHP, Švýcarska a jejich rodinným příslušníkům) se z pohledu zaměstnavatele váže informační povinnost vůči úřadu práce. Ostatní cizinci, kteří nejsou občany EU/EHP a Švýcarska ani jejich rodinnými příslušníky, mohou nadále vykonávat práci na území ČR za podmínky, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu, pokud zákon o zaměstnanosti nestanovuje jinak, nebo povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR za účelem zaměstnání ve zvláštních případech (tzv. zelenou kartu)⁸. Od 1. 1. 2009 vstoupila v platnost novela zákona o zaměstnanosti, která rozšířila okruh cizinců, kteří podle § 98 na území ČR nepotřebují povolení k zaměstnání. Nově jde i o cizince, kteří se na území ČR soustavně připravují na budoucí povolání, dále cizince, kteří získali střední nebo vyšší odborné vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání v konzervatoři podle školského zákona nebo vysokoškolské vzdělání podle zákona o vysokých školách a cizince, kteří na území ČR pobývají na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem soužití rodiny, jde-li o společné soužití s cizincem, jenž má statut dlouhodobě pobývajícího residenta EU na území nebo dlouhodobě pobývajícího residenta v EU na území jiného členského státu EU, a který během tohoto pobytu byl na území ČR zaměstnán na základě povolení k zaměstnání nebo zelené karty minimálně po dobu 12 měsíců.

Podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, mohou na území ČR cizinci rovněž podnikat, a to stejně jako občané ČR, pokud splní náležitosti dané tímto zákonem a souvisejícími předpisy. Cizinci mohou podnikat v rámci živnostenského zákona jako zahraniční fyzické osoby, ale mohou zakládat i právnické osoby nebo zřizovat na území ČR organizační složky svého podniku umístěného v zahraničí. Zahraničním fyzickým osobám povinně se zapisujícím do obchodního rejstříku vzniká živnostenské oprávnění zápisem do tohoto rejstříku, a to v rozsahu zapsaného předmětu podnikání.

Mezi cizince s živnostenským oprávněním jsou zahrnuti cizinci s přechodným pobytem (obecně občané EU, jakož i občané Švýcarska, Norska, Islandu a Lichtenštejska, kteří

⁸ Zmíněná novela zákona zavedla rovněž s účinností od 1. 1. 2009 systém zaměstnávání na základě zelených karet

k získání živnostenského oprávnění doloží trvalý pobyt ze své země), s vízem nad 90 dnů a dlouhodobým pobytem, zároveň pak cizinci s trvalým pobytem a fyzické osoby, jimž byl udělen azyl nebo doplňková ochrana, a jejich rodinní příslušníci.

Problémy souvisejí s nekonzistencí sledovaných údajů. Informace týkající se cizinců v postavení zaměstnanců zahrnují osoby s vízy nad 90 dnů, resp. dlouhodobým pobytem, s pobytem přechodným (občané EU) a zároveň (i když spíše teoreticky) s krátkodobými vízy do 90 dnů. Od 1.10. 2004 jsou mezi cizince-zaměstnance řazeni cizinci s trvalým pobytem a cizinci s platným azylem, k nimž se ze strany zaměstnavatele rovněž vztahuje informační povinnost.

Další nesourodostí je skutečnost, že do celkové zaměstnanosti cizinců se na základě zúčastněnými stranami dohodnuté zvyklosti zahrnují počty vydaných platných povolení k zaměstnání, počty informací cizinců tzv. třetích zemí, informací občanů EU/EHP a Švýcarska - a zároveň počty cizinců s živnostenským oprávněním v příslušném roce (dříve pak šlo o konstrukci počtu vydaných povolení k zaměstnání, počtu občanů SR registrovaných úřadu práce a počtu cizinců s živnostenským oprávněním). Tato praxe, kdy dochází ke sčítání osob a povolení umožňuje udržet dlouhodobé časové řady. V žádném z registru zaznamenávajícím údaje o cizincích evidovaných na území ČR není propojena informace o postavení v zaměstnání a typu pobytu cizinců. Informační systém OKpráce spravovaný MPSV umožňuje pouze odlišit cizince s platným povolením k zaměstnání od cizinců, u nichž toto povolení vyžadováno není a o nichž zaměstnavatel podává informaci příslušnému úřadu práce. Zaměstnavatel podává informaci úřadu práce o zaměstnávání cizinců, občanů EU/EHP, Švýcarska a jejich rodinných příslušníků, dále pak o zaměstnávání cizinců s trvalým pobytem a s uděleným azylem, jakož i dalších kategoriích cizinců, u nichž povolení k zaměstnání není vyžadováno (viz § 98 zákona o zaměstnanosti).

V registru živnostenského podnikání informace o typu pobytu zahrnuta není, platí pouze, že cizinec s trvalým pobytem v ČR má k živnosti stejný přístup jako občan ČR. U osob s živnostenským oprávněním zároveň není (na rozdíl od cizinců v postavení zaměstnanců) k dispozici informace o vzdělání (opět pouze zprostředkovaně, tj. určitý typ vzdělání, příp. praxe v daném oboru je podmínkou získání živnostenského oprávnění

u vyjmenovaných reglementovaných živností). Povinnost sledovat u cizinců s živnostenským oprávněním údaje o typu pobytu a o vzdělání není zákonem stanovena.

Díličí informaci týkající se vzájemné vazby postavení v zaměstnání a typů pobytu je možno získat z Cizineckého informačního systému provozovaného ŘSCP, konkrétně z údajů týkajících se účelu pobytu cizinců (relevantní informaci je možno získat především u cizinců s některým z dlouhodobých typů pobytu, kteří své povolení k pobytu často váží na nějakou z ekonomických činností). Český statistický úřad zveřejňuje účely pobytu vycházející z mezinárodní taxonomie migračních toků (původní účely pobytu zjišťované ŘSCP jsou na tuto taxonomii převedeny), která umožňuje rozlišit mj. následující účely pobytu:

1. podnikání v režimu živnostenského zákona,
2. účast v právnické osobě,
3. zaměstnání,
4. ostatní ekonomické aktivity (sport, kultura, duchovní činnost).

U těchto cizinců (tj. evidovaných SCP) je možno určit jak účel pobytu, tak samotný typ pobytu. Jistou komplikací je však možnost více účelů pobytu u jednoho cizince (viz výše).

Monitoring:

a) MPSV

MPSV sleduje počty legálně zaměstnaných cizích státních příslušníků na základě typu evidence na úřadech práce:

- povolení k zaměstnání nebo zelených karet,
 - informací, které jsou zaměstnavatelé povinni písemně předkládat úřadům práce
 - o zaměstnávání cizinců z EU/EHP a Švýcarska;
 - o zaměstnávání cizinců z tzv. třetích zemí (tj. mimo EU/EHP a Švýcarska), u kterých se nevyžaduje povolení o zaměstnání;
- (blíže viz § 85 – § 102 zákona o zaměstnanosti).*

Měsíčně jsou k dispozici statistiky z hlediska krajů a okresů, státní příslušnosti, pohlaví, zaměstnání v České republice delšího než 12 měsíců, prvního zaměstnání na území České republiky, požadovaného vzdělání – klasifikace kmenových oborů vzdělání KKO, dosaženého vzdělání, klasifikace zaměstnání KZAM-R (10 tříd), odvětvové klasifikace

ekonomických činností CZ-NACE (sekce A – U), typu pobytu (u občanů EU/EHP a Švýcarska), resp. typu povolení k zaměstnání, resp. důvodu informační karty (u cizinců, u kterých se nevyžaduje povolení o zaměstnání), resp. typu zelené karty, trvalého pobytu na území České republiky.

Pololetně jsou k dispozici statistiky zahraničních zaměstnanců z hlediska (není rozděleno podle typu evidence na úřadech práce) krajů a okresů, státní příslušnosti, pohlaví, věku, odvětvové klasifikace ekonomických činností CZ-NACE (oddíl 1 – 99).

MPSV pololetně sleduje též počty zjištěných nelegálně nebo neohlášeně pracujících zahraničních občanů z hlediska státní příslušnosti. Statistiky nelegálně pracujících cizinců jsou k dispozici i v dělení podle krajů a okresů, odvětvové klasifikace ekonomických činností CZ-NACE (oddíl 1 – 99) zaměstnavatele a u právnických osob právní formy zaměstnavatele.

Prezentace (ČSÚ): ročně publikované údaje podle výše uvedených charakteristik (viz monitoring); základní informace týkající se cizinců v postavení zaměstnanců, tj. v členění podle státního občanství, pohlaví a místa výkonu práce rovněž měsíčně.

Na Integrovaném portálu MPSV jsou měsíčně zveřejňovány informace o počtech cizinců v postavení zaměstnanců týkající se státního občanství, pohlaví a regionu. Uvedené údaje jsou dále členěny podle typu evidence na úřadech práce (povolení k zaměstnání, informace od zaměstnavatelů, zelené karty). Rovněž jsou zde údaje o volných pracovních místech hlášených na úřadech práce, na která je zaměstnavatel ochoten zaměstnat cizince, o volných pracovních místech zveřejněných v centrální evidenci volných pracovních míst obsaditelných držiteli zelené karty a o uchazečích o zaměstnání ze států EU/EHP a Švýcarska evidovaných na úřadech práce České republiky.

Každé pololetí MPSV zpracovává o legálně, nelegálně a neohlášeně pracujících cizincích analýzu „Hodnocení působení zahraničních pracovníků na trhu práce ČR“.

b) MPO

MPO vykonává působnost Živnostenského úřadu České republiky a v jejím rámci spravuje živnostenský rejstřík. Do živnostenského rejstříku se zapisují údaje, včetně jejich změn, uvedené v § 60 odst. 2 živnostenského zákona ;u zahraniční fyzické osoby např. jméno, příjmení, státní občanství, bydliště, místo pobytu v České republice, pokud byl povolen, rodné

číslo, bylo-li přiděleno, jinak datum narození, identifikační číslo, popřípadě obchodní firma a místo podnikání, označení a adresa organizační složky podniku umístěné v České republice a identifikační údaje vedoucího organizační složky, předmět podnikání, druh živnosti, provozovna nebo provozovny, doba platnosti živnostenského oprávnění, datum vzniku živnostenského oprávnění a další. Ministerstvo průmyslu a obchodu Českému statistickému úřadu předává statistické údaje o vydaných živnostenských oprávněních a počtech cizinců s živnostenským oprávněním podle státní příslušnosti, druhů živností, pohlaví, územního členění (obce s rozšířenou působností, okresy, kraje, regiony). Tyto statistické údaje z Informačního systému Registru živnostenského podnikání jsou k dispozici čtvrtletně. MPO dále dávkově on-line každý den zasílá do informačních systémů, které jsou určeny živnostenským zákonem, mj. i ČSÚ, údaje o živnosti a o podnikateli a jejich změny podle § 48 odst. 1 ve vazbě na § 60 odst. 5 živnostenského zákona.

Prezentace (ČSÚ): Čtvrtletně publikované počty cizinců s živnostenským oprávněním podle pohlaví, státního občanství, oblastí, krajů a okresů.

Vzhledem k požadavkům orgánů Evropské unie týkajících se zavedení mezinárodně srovnatelných indikátorů se do budoucna jeví jako nezbytné vedení kategorie občanů třetích zemí a kategorie osob narozených v zahraničí jako samostatných kategorií. Rovněž se jeví jako důležité sledovat údaje týkající se nezaměstnanosti cizinců v ČR.

6. Cizinci vzdělávající se na školách v ČR

Statistika vzdělávání obecně je výhradně v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy – Ústavu pro informace ve vzdělávání. Dílčí informaci lze získat i z CISu (počet osob s účelem pobytu „studium“). Mezi cizince vzdělávající se na školách v ČR jsou zařazeni cizinci:

1. jimž bylo uděleno povolení k trvalému pobytu na území ČR,
2. s uděleným azylem, příp. cizinci, kteří jsou účastníky řízení o azylu,
3. s vízem za účelem strpění pobytu a za účelem dočasné ochrany,
3. s přechodným či dlouhodobým pobytem, či s vízem nad 90 dnů,
4. jež v ČR pobývají na základě krátkodobého víza k pobytu do 90 dnů, případně bez víz.

V současné době jsou k dispozici údaje o cizincích v mateřských, základních, středních školách, konzervatořích, vyšších odborných a vysokých školách. Jedná se o údaje podle státního občanství, pohlaví, typu pobytu, druhu školy, místa vzdělávání. V případě středních a vyšších odborných škol jsou k dispozici i informace o formě a druhu vzdělávání a oboru vzdělání.

Nejdetailněji jsou členěny údaje za zahraniční studenty vysokých škol, tj. podle státního občanství, pohlaví, místa a formy studia, konkrétní vysoké školy, zřizovatele a podle oborové klasifikace; jsou rozlišeni studenti poprvé zapsaní či absolventi.

V roce 2005 nabyl účinnosti zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, který v § 28 zavedl tzv. školní matriku, tj. evidenci dětí, žáků a studentů. Na základě tohoto ustanovení školy evidují informace včetně údajů týkajících se státního občanství, místa narození, dále údaje o předchozím vzdělávání, včetně dosaženého stupně vzdělání; obor, formu a délku vzdělávání (jde-li o střední a vyšší odbornou školu); vyučovací jazyk; datum zahájení, datum ukončení vzdělávání na této škole a dále informace o závěrečné zkoušce. Agregované údaje z centrální databáze budou k dispozici za rok 2009/10 za vyšší odborné školy, za rok 2010/11 budou k dispozici za střední a za základní školy.

Monitoring (ÚIV): druh školy, resp. forma studia, státní občanství, do úrovně vyšších odborných škol typ pobytu od úrovně středních škol místo vzdělávání a studia, u vyšších odborných škol a škol vysokých rovněž členění dle pohlaví a oborové klasifikace. Údaje jsou k dispozici vždy k příslušnému školnímu roku nebo za kalendářní rok.

Prezentace (ČSÚ): ročně publikované údaje podle výše uvedených charakteristik (viz monitoring).

Vzhledem k požadavkům orgánů EU ohledně zavedení mezinárodně srovnatelných indikátorů v oblasti integrace cizinců na území členských států se do budoucna jeví jako nezbytné vedení kategorie občanů třetích zemí a kategorie osob narozených v zahraničí jako samostatných kategorií (je podmíněno legislativní úpravou). Dále je třeba monitorovat údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání, podílu 15letých, kteří nedosáhli stupně základního vzdělání, údaje o posledním úspěšně ukončeném ročníku základního vzdělávání.

7. Zdravotní péče o cizince v ČR, zdravotní pojištění, zdravotní stav cizinců pobývajících v ČR

Data z oblasti zdravotnictví, jež se týkají cizinců jsou získávána z:

1. národních zdravotních registrů (Národního registru hospitalizovaných, Národního registru potratů),
2. informačního systému orgánů ochrany veřejného zdraví (registru tuberkulózy),
3. výkazu o čerpání zdravotní péče cizinci, který je součástí Programu statistických zjišťování,
4. Pojišťovny VZP, a.s. – data týkající se zdravotního pojištění cizinců v ČR.
5. Centra mezistátních úhrad (CMÚ) – data o čerpání zdravotní péče cizinci-občany EU/EHS a Švýcarska a cizinci ze států, se kterými je uzavřena smlouva o sociálním zabezpečení zahrnující i oblast zdravotního pojištění a poskytování zdravotní péče, a data o vynaložených nákladech za tuto zdravotní péči

Různorodost zdrojů dat s sebou nese nekonzistenci spočívající především ve skutečnosti, že různé zdroje získávají informace o různých skupinách cizinců. Dalším nedostatkem je to, že tato data dávají pouze neucelenou informaci o čerpání zdravotní péče cizinci a jejich zdravotním stavu v ČR.

ad 1) Od roku 2005 jsou v registru hospitalizovaných rozlišeni cizinci ze zemí EU a mimo země EU bez ohledu na formu a délku pobytu (zahrnuti jsou však pouze ti cizinci, kteří nejsou pojištěni v rámci veřejného zdravotního pojištění). Vzhledem k tomu, že rozsah sledování je v Národním registru hospitalizovaných stanoven zákonem, lze rozšíření těchto údajů o údaj „státní občanství“ provést pouze se změnou zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláškou č. 552/2004, o předávání osobních a dalších údajů do Národního zdravotnického informačního systému pro potřeby vedení národních zdravotních registrů. Státní občanství je zahrnuto do návrhu zákona o zdravotních službách. Všechny druhy potratů provedené ve zdravotnických zařízeních ČR podléhají hlášení „Žádost o umělé přerušování těhotenství, hlášení potratu a mimoděložního těhotenství“. Toto hlášení je povinné pro cizinky bez ohledu na formu a délku pobytu na území ČR.

V publikaci „Cizinci v ČR“ se uvádí cizinky s trvalým a dlouhodobým pobytem na území ČR. Neuvádí se cizinky s přechodným pobytem a turistiky.

ad 2) V registru tuberkulózy je sledována země narození nemocného, nemusí jít o cizince.

ad 3) Informace o čerpání zdravotní péče cizinci se sledují na ročním výkazu V (MZ) 1-01, který vyplňují pouze nemocnice. Zahrnuti jsou cizinci, kteří hradí zdravotní péči ze smluvního zdravotního pojištění, pojištění uzavřeného v zahraničí, hotově nebo je zdravotní péče hrazena státními orgány (Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem vnitra, Ministerstvem spravedlnosti, krajskými úřady apod.). Ve výkazu nejsou uvedeni cizinci, kteří čerpají zdravotní péči z veřejného zdravotního pojištění.

ad 4) Informace o cizincích, kteří s PVZP uzavřeli zdravotní pojištění se týká cizinců s přechodným resp. dlouhodobým pobytem. Jde o komerční pojištění, které je uzavíráno na základě dobrovolnosti.

ad 5) CMÚ vede statistiky, které slouží orgánům státní správy i zdravotním pojišťovněm k lepšímu plánování předpokládaných příjmů a výdajů spojených s mezinárodními závazky České republiky. CMÚ tedy sleduje informace o „zahraničních“ pojištěncích ošetřených v České republice a o nákladech za poskytnutou zdravotní péči. Informace se týkají cizinců ze zemí EU/EHS a Švýcarska, s nimiž má Česká republika uzavřenou smlouvu o sociálním zabezpečení zahrnující i oblast zdravotního pojištění a poskytování zdravotní péče.

Monitoring: počty ošetřených cizinců a náklady za poskytnutou zdravotní péči (viz statistiky CMÚ), počty cizinců, kteří uzavřeli smluvní zdravotní pojištění u PVZP a počty cizinců, jež toto pojištění čerpali – podle země původu; čerpání zdravotní péče cizinci (za ČR a jednotlivé kraje) – podle země původu, věkových skupin, způsobu úhrady v členění podle počtu osob a výše celkových nákladů; potraty cizinek v ČR podle druhu, způsobu provedení a územního členění (do úrovně kraje), nově hlášená onemocnění TBC v ČR podle země narození nemocného. Údaje jsou k dispozici vždy k 31. 12. příslušného roku.

Prezentace (ČSÚ): ročně publikované údaje podle výše uvedených charakteristik (viz monitoring s výjimkou statistik CMÚ).

Do budoucna se jeví jako nezbytné vedení kategorie občanů třetích zemí a kategorie osob narozených v zahraničí jako samostatných kategorií. Dále by bylo žádoucí evidovat počty cizinců-plátců veřejného zdravotního pojištění. V registru TBC by pak bylo vhodné sledovat

nemocné rovněž podle státního občanství. ČSÚ rovněž zahájí jednání s CMÚ a subjekty (dalšími zdravotními pojišťovnami) poskytujícími komerční zdravotní pojištění cizincům o poskytování relevantních statistických údajů.

8. Kriminalita cizinců v ČR

Podkladem pro statistiku v této oblasti jsou statistické listy trestní, které vyplňují okresní a krajská a vrchní státní zastupitelství (počty stíhaných a obžalovaných), okresní a krajské soudy (počty odsouzených). Jednotlivé statistické listy jsou vyplňovány z hlediska vydání rozhodnutí v dané fázi řízení. Obdobnou evidenci z hlediska zahájení řízení má k dispozici Policie České republiky. Státní občanství stíhaných, obžalovaných a odsouzených je sledovanou položkou.

Evidence Generálního ředitelství Vězeňské služby zahrnuje počty obviněných a odsouzených osob ve věznicích a vazebních věznicích. Sledovanou položkou je státní občanství těchto osob.

Monitoring: osoby stíhané, obžalované a odsouzené podle státního občanství, odsouzení podle konkrétních paragrafů trestního zákona, počty uložených trestů vyhoštění v příslušném roce (počty soudních a správních vyhoštění, počet realizovaných správních vyhoštění), obviněné a odsouzené osoby ve věznicích a vazebních věznicích podle státního občanství. Údaje jsou k dispozici vždy k 31. 12. příslušného roku.

Prezentace (ČSÚ): ročně publikované údaje podle výše uvedených charakteristik (viz. monitoring).

Dle nařízení EU jsou Eurostatem počínaje rokem 2009 požadovány (*viz čl. 7 odst. 1 písm. a) a b)* počty státních příslušníků třetích zemí, o nichž se zjistí, že nedovoleně pobývají na území členského státu, a to v členění podle státního občanství dotyčných osob a počty státních příslušníků třetích zemí, kteří skutečně opustili území členského státu na základě správního nebo soudního rozhodnutí, a to v členění podle státního občanství vrácených osob.

Příslušné údaje, tedy počty osob, kterým bylo vydáno rozhodnutí o vyhoštění (administrativním⁹ nebo soudním¹⁰), jakož i počty osob, u nichž bylo vyhoštění již realizováno má k dispozici Služba cizinecké policie.

9. Nelegální migrace

Oblast nelegální migrace je v kompetenci PČR Služby cizinecké policie, která eviduje počty zadržených osob nelegálně migrujících přes vnější schengenské hranice ČR (do roku 2007 státní hranice ČR)¹¹ a rovněž počty zjištěných osob, jež v ČR porušily pobytový režim. Evidence je plně automatizovaná (s ekvivalentem v papírové evidenci). Evidovaná nelegální migrace však představuje pouze část skutečné nelegální migrace. Zbylou část lze pouze odhadovat na základě speciálních šetření a výzkumů, event. expertních odhadů.

Statistiky týkající se nelegálního zaměstnávání cizinců jsou v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí, které získává tyto údaje z kontrol na úseku zahraniční zaměstnanosti, které jsou realizovány úřady práce a celními úřady¹². Od roku 2008 jsou data týkající se zjištěných případů nelegálního zaměstnávání cizinců publikována v ročence ČSÚ „Cizinci v ČR“. Data jsou členěna podle státní příslušnosti cizince. Viz též 5. Zaměstnanost cizinců v ČR.

Monitoring: do roku 2007 osoby překračující státní hranice ČR podle konkrétní státní hranice, směru (ve kterém je hranice překračována), státního občanství, pohlaví; od roku 2008 osoby překračující vnější schengenskou hranici ČR podle státního občanství, osoby porušující v ČR pobytový režim podle státního občanství.

Prezentace (ČSÚ): ročně publikované údaje podle výše uvedených charakteristik (viz monitoring).

⁹ Správním vyhoštěním se rozumí ukončení pobytu cizince na území ČR, které je spojeno se stanovením doby vycestování z území a doby, po kterou nelze cizinci umožnit vstup na území ČR).

¹⁰ Soud může uložit pachateli, který není občanem ČR, trest vyhoštění z území republiky, a to jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem.

¹¹ Pod pojmem nelegální migrace přes vnější schengenské hranice se rozumí případy, ve kterých osoby (cizinci i občané ČR) nedovoleným způsobem překročí vnější hranici schengenského prostoru. Jsou zde zahrnuty zjištěné případy neoprávněných vstupů na území schengenského prostoru i případy, kdy cizinci toto území nedovoleným způsobem opouštějí nebo se o neoprávněný přechod této hranice prokazatelně pokoušejí. Evidovány jsou např. případy použití neregulárních cestovních dokladů, přechody hranic s účastí převaděčů či případy osob nalezených v úkrytech dopravních prostředků.

¹² Na základě § 126 odst. 4 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů mají oprávnění kontrolovat, zda nejde o nelegální práci cizinců i celní úřady. Celní úřad informuje příslušný úřad práce o provedených kontrolách a v případě zjištění nedostatků mu předá podklady pro zahájení správního řízení.

Dle nařízení EU jsou Eurostatem počínaje rokem 2009 (za referenční období 2008) požadovány statistiky o počtech (čl. 5 odst. 1 písm. a) a b) státních příslušníků třetí země, kterým byl odmítnut vstup na území členského státu na vnějších hranicích a státních příslušníků třetích zemí, u kterých bylo zjištěno, že nedovoleně pobývají na území členského státu, a to v členění podle věku, pohlaví a státního občanství osob.

Služba cizinecké policie disponuje jak daty týkajícími se nelegálního překračování vnější schengenské hranice, tak porušování pobytového režimu, a to ve třídění podle věku, pohlaví i státního občanství těchto osob. Tato data předává OAMP, který je dále poskytuje Eurostatu.

10. Ostatní informace a jejich zdroje

Jedná se zejména o tyto informace: životní a bytové podmínky cizinců, zapojení do kulturního a náboženského života, cizinecké spolky, postoje cizinců k většinové společnosti a naopak; míra a úspěšnost integrace (sociálního začleňování); jazykové znalosti cizinců; míra komunikace cizince s okolním prostředím; detekování diskriminačních a dezintegračních projevů aj. Většina těchto informací není součástí žádných evidencí, přestože rostou nároky orgánů Evropské unie na sledování těchto ukazatelů.

Tam, kde nelze získat informace z evidencí nebo ze statistických zjišťování se doporučuje získávat je jednorázovými, či opakovanými převážně výběrovými šetřeními a výzkumy, a to vč. těch informací, které dosud v oficiálních evidencích chybí, ač by tam patřily.

Výzkumy, šetření a zjišťování, které potenciálně připadají v úvahu pro získání dalších informací o cizincích v ČR, jsou především následující:

Sčítání lidu, domů a bytů – pravidelné (perioda cca 10 let), vyčerpávající zjišťování o populaci ČR a jejích základních charakteristikách ke zvolenému okamžiku sčítání; organizováno i realizováno na základě zvláštního zákona Českým statistickým úřadem.

Limity sčítání se ukázaly při SLDB v roce 2001. Sečteno bylo velmi málo, tj. přibližně 60 % cizinců v této době evidovaných Cizineckou a pohraniční policií ČR (nyní Cizinecká policie). Sečtení byli zejména cizinci s trvalým typem pobytu (přibližně 80 % evidovaných cizinců s trvalým pobytem), sečtení cizinci s vízem nad 90 dnů představovali přibližně necelou polovinu těchto cizinců (v této době evidovaných). Kromě jisté nedůvěry cizinců poskytovat osobní údaje státním institucím, jakož i vzhledem k jejich jazykové bariéře, byl nízký počet sečtených cizinců ovlivněn rovněž pololegalitou, příp. nelegalitou ubytování cizinců (majitelé bytů ubytovávající cizince nelegálně, příp. spolužití cizinců s legálním a cizinců s nelegálním pobytem v tomtéž bytě, což zapříčinilo, že se tito cizinci nezúčastnili sčítání vůbec). Zkreslení údajů lze rovněž předpokládat u sčítání prováděného v ubytovnách. Do celkového počtu sečtených cizinců nebyli rovněž zahrnuti tzv. pendleři, tj. osoby s trvalým bydlištěm v některém ze sousedních států jezdící v pravidelném denním či týdenní intervalu za prací do ČR.

Výběrové šetření pracovních sil – čtvrtletní klouzavé panelové šetření ekonomické aktivity obyvatel žijících v individuálních domácnostech, které je plně harmonizované s požadavky a nařízeními EU (VŠPS je plně v gesci ČSÚ). Šetření je prováděno pouze v trvale obydlených domech a v individuálních domácnostech. VŠPS disponuje mnohem komplexnějšími údaji týkajícími se ekonomické aktivity, zásadním omezením je ovšem nízká míra zastoupení cizinců v populaci ČR - a tomu odpovídající velikost výběrové chyby; zároveň vzorek cizinců ve VŠPS neodpovídá reálné struktuře cizinců populace ČR. Jistým problémem je rovněž fakt, že VŠPS probíhá v individuálních domácnostech, nikoli v hromadných ubytovacích zařízeních; problémem je také selektivní non-response, která je u cizinců výrazně vyšší než u občanů ČR.

V roce 2008 bylo v rámci výběrového šetření pracovních sil realizováno šetření ad hoc modul 2008 – Postavení migrantů a jejich potomků na pracovním trhu. Kromě povinných otázek, společných pro všechny členské země EU týkajících se cizinců na území daného státu (ČR), zahrnovalo šetření i 13 doplňujících otázek, exkluzivních pouze pro ČR, jejichž účelem bylo získat informace o českých státních občanech žijících v zahraničí.

Šetření struktury mezd (ISPV) – pravidelné čtvrtletní šetření (realizované pro ČSÚ a MPSV společností Trexima) shromažďuje údaje o zaměstnancích, jejich osobních, kvalifikačních a jiných charakteristikách a jejich mzdách a platech z personalistických

databází podniků. Od roku 2003 bylo mezi zjišťované charakteristiky zařazeno i státní občanství zaměstnance. Reprezentativnost této charakteristiky je odvislá však od toho, do jaké míry jsou podniky schopny ze svých personálních databází informací o státním občanství získat, protože jim sledování této charakteristiky žádný zákon neukládá.

Obecně problémem výběrových zjišťování o cizincích nepochybně je zajištění reprezentativnosti vybraného souboru z hlediska území, státního občanství, věku a jiných charakteristik, vzhledem k zatím relativně nízkému zastoupení cizinců v populaci (4,2 % ke konci roku 2008) i jejich nerovnoměrnému prostorovému rozmístění. Základním předpokladem je odpovídající opora výběru, kterou by měl představovat Informační systém evidence obyvatel MV, resp. Cizinecký informační systém SCP.

III. STATISTIKA CIZINCŮ V ČSÚ

V rámci ČSÚ na utváření datové základny o cizincích v ČR spolupracují: Samostatné oddělení specifických statistik obyvatelstva, Oddělení demografické statistiky a Oddělení výběrových šetření pracovních sil.

Samostatné oddělení specifických statistik obyvatelstva zodpovídá za vytváření a aktualizaci datového zázemí pro oblast cizinců. Informace o cizincích, které získává s pomocí rozmanitých zdrojů dat, zejména věcně příslušných resortů (viz. kap. II), dále zpracovává a zveřejňuje v datových publikacích, v analýzách a na internetových stránkách ČSÚ - Cizinci v ČR.

Oddělení demografické statistiky zpracovává data za obyvatelstvo ČR, jehož součástí jsou rovněž cizinci s dlouhodobým, resp. trvalým typem pobytu. V gesci oddělení jsou rovněž údaje za cizince narozené, zemřelé, potraty či sňatky a rozvody cizinců.

Oddělení výběrových šetření pracovních sil dodává informace týkající se zaměstnanosti obyvatelstva ČR, tj. rovněž údaje za zahraniční pracovníky (zaměstnance i sebezaměstnané).

IV. ZVEŘEJŇOVÁNÍ DAT O CIZINCÍCH V ČR

Hlavním, souhrnným zdrojem statistických údajů o cizincích v ČR jsou datové publikace, analýzy a pravidelně aktualizované internetové stránky ČSÚ - viz sekce Cizinci v ČR. Statistiky cizinců jsou rovněž zveřejňovány i dalšími institucemi veřejné správy.

Datové publikace

Od roku 2001 ČSÚ každoročně vydává datovou publikaci "Cizinci v České republice". Publikace Cizinci je vydávána v souladu s každoročním usnesením vlády ČR ke Zprávě o realizaci Konceptu integrace cizinců. Informace o cizincích v publikaci uvedené vycházejí již z tradiční spolupráce s Ministerstvem vnitra, Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem průmyslu a obchodu, Ministerstvem spravedlnosti, Ústavem pro informace ve vzdělávání, Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR. Projekt publikace je financován z prostředků ze státního rozpočtu na podporu integrace cizinců, které jsou uvolňovány prostřednictvím rozpočtu Ministerstva vnitra, které je od r. 2008 koordinátorem integrace cizinců v ČR. Ke zpracování publikace se schází redakční rada publikace, která se zabývá projednáváním příslušných změn, aktualizací, příp. oživením textu. Publikace je členěna do sedmi základních oddílů, a to: demografické aspekty života cizinců, azyl a azylová zařízení, zaměstnanost cizinců, vzdělávání, kriminalita cizinců, zdravotní péče o cizince a nelegální migrace přes státní hranice ČR. Od roku 2008 jsou do ročenky Cizinci v ČR zahrnovány i tabulky týkající se nelegálního zaměstnávání cizinců. Do budoucna se uvažuje o obsahovém rozšíření publikace vzhledem k požadavkům orgánů Evropské unie týkajících se zavedení mezinárodně srovnatelných ukazatelů v oblasti integrace cizinců na území členských států.

Ministerstvo vnitra (OAMP) každoročně vydává "Zprávu o situaci v oblasti migrace na území ČR v roce". Zpráva je k dispozici na internetových stránkách MV.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (oddělení zahraniční zaměstnanosti) zpracovává ročně „Souhrnnou informaci za rok ... (příslušný rok) o aktivitách realizovaných příslušnými

resorty, resp. jejich výkonnými složkami, v oblasti potírání nelegálního zaměstnávání cizinců. Zpráva je k dispozici na internetových stránkách MPSV.

CMÚ zpracovává Statistickou ročenku CMÚ za rok ...(konkrétní rok). Ročenky vychází zejména z údajů získávaných CMÚ přímo v rámci prováděcí agendy styčného orgánu zodpovědného České republice za koordinaci činností souvisejících s prováděním mezinárodního práva v oblasti zdravotní péče. Některé údaje přitom vycházejí z informací shromážděných od jednotlivých zdravotních pojišťoven v České republice, které výpomocně uhradily poskytnutou zdravotní péči cizinci pocházejícímu ze státu EU/EHS, Švýcarska či ze státu, se kterým má Česká republika uzavřenou smlouvu o sociálním zabezpečení zahrnující i oblast zdravotního pojištění a poskytování zdravotní péče.

Kromě zmíněných zpráv vzniká řada výzkumných studií zabývajících se problematikou zahraniční migrace a cizinců v ČR pod hlavičkou různých výzkumných a vědeckých institucí nebo neziskových organizací (Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK, VÚPSV, Sociologický ústav AV ČR, IOM aj.). Účelem tohoto materiálu však není podávat jejich vyčerpávající výčet.

Dílní informace o cizincích (tj. cizincích v příslušném roce přistěhovaných a vystěhovaných) jsou součástí čtvrtletně vydávané publikace "Stav a pohyb obyvatelstva", která je v gesci oddělení demografické statistiky ČSÚ.

Na základě vzrůstajícího zájmu o regionální údaje vydal ČSÚ v roce 2006 přehledovou publikaci mapující základní informace ze života cizinců z hlediska jednotlivých regionů ČR. Brožura využívala především obrazové formy, tzn. zejména grafů, tabulek a map, s minimem textové části. Regionální údaje týkající se cizinců v ČR jsou zároveň obsaženy i v krajských ročenkách ČSÚ. Pokud jde o kapitoly zaměřené na cizince, poskytují tyto ročenky přehled o počtech v jednotlivých regionech (v případě Prahy správních obvodech) v členění podle státní příslušnosti.

Analýzy

Analýzy jsou vydávány s cílem podat podrobnější informace o cizincích v ČR, poukázat na zajímavé skutečnosti, představit vývoj alespoň základních ukazatelů či zprostředkovat

rozdíly mezi populací cizinců a majoritní společností. Za tvorbu analýz je odpovědné Samostatné oddělení specifických statistik obyvatelstva.

V roce 2006 byla vydána tématická analýza „**Gender a cizinci**“, která se zaměřila na zachycení genderových rozdílů u cizinců, kteří měli v ČR povolení k pobytu a u cizinců v ČR ekonomicky aktivních. Cílem bylo rovněž srovnání populace cizinců a obyvatelstva ČR z hlediska genderových ukazatelů.

V roce 2005 byla vydána analýza „**Život cizinců v ČR v letech 2000-2004**“. Text se zaměřil na základní demografické údaje, dále vzdělání a zaměstnanost cizinců v ČR. Údaje pocházely z dat věcně příslušných resortů, tj. z administrativních zdrojů dat, součástí analýzy byl i ucelený přehled statistických informací získaných o cizincích na základě Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001.

V roce 2007 vyšly dvě další publikace „**Život cizinců v ČR**“ (jedna v klasickém formátu A 4 a druhá ve formátu A 6). První z publikací zahrnovala data do roku 2005, přičemž obsahově byla členěna na cizince podle typu pobytu, údaje týkající se ekonomicky aktivních cizinců v ČR a žadatele o azyl. Stěžejní část publikace byla zaměřena na profily nejčastějších státních občanství cizinců v ČR. Cílem druhé publikace, s časovými údaji do roku 2006, bylo poskytnout základní informace o cizincích v ČR v přehledné, zkrácené formě. Publikace obsahovala základní demografické údaje týkající se cizinců, data týkající se jejich zaměstnanosti, vzdělávání a nabývání státního občanství, dále informace o azylantech a cizincích nelegálně migrujících. Zatímco publikace ve formátu A 4 byla určena převážně odborné veřejnosti, brožura ve formátu A 6 byla zaměřena na širší veřejnost.

V roce 2008 a 2009 byly vydány další dvě publikace z řady analýz zaměřených na život cizinců v ČR, jejichž obsahem byly demografické události cizinců. Součástí publikací byly četné analýzy, tabulky a grafy členěné do kapitol týkajících se narození, sňatků, rozvodů, úmrtí a vnitřního a zahraničního stěhování cizinců v ČR.

ČSÚ má v plánu, aby analýzy týkající se života cizinců v ČR vycházely pravidelně, každý rok.

Cyklicky se budou střídát „klasické analýzy“ (ve formátu A 4), s analýzami menšího formátu (A 6) a regionální analýzy. Vše bude vycházet pod jednotným názvem „Život cizinců v ČR“.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (oddělení zahraniční zaměstnanosti) zpracovává každé pololetí analýzu „Hodnocení působení zahraničních pracovníků na trhu práce ČR“.

Internetové stránky

Od roku 2003 je v provozu internetová stránka ČSÚ - Cizinci v ČR, <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod>, kde je možno nalézt aktuální statistické informace ze základních oblastí života cizinců v ČR, odkazy na instituce zabývající se problematikou cizinců a jejich integrace do společnosti, odkazy na právní předpisy atp. Stránky jsou členěny v základní demografické údaje o cizincích, a to včetně údajů o přistěhovalých a vystěhovalých cizincích v příslušném roce, o zaměstnanosti cizinců, informace o počtech udělených azylů a azylových řízení, údaje o osobách, jež nabyly státní občanství ČR, předmětem zájmu je dále vzdělání, kriminalita, zdravotní péče či nelegální migrace cizinců.

Elektronický způsob zveřejňování údajů umožňuje prezentovat údaje v jejich aktuální podobě, jakož i představit dlouhé časové řady příslušných ukazatelů, výhodou je z pochopitelných důvodů i jistá pružnost při hledání požadovaných údajů, možnost barevného grafického znázornění i rychlý přechod od jednoho tématu k druhému.

V roce 2007 ČSÚ splnil úkol uložený Konceptí výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území ČR v roce 2006, a to zprovoznění anglické mutace internetové stránky Cizinci v ČR. Zároveň ČSÚ zabezpečil měsíční zveřejňování údajů za cizince evidované úřady práce a cizineckou policií.

Kromě internetových stránek ČSÚ jsou data za cizince zveřejňována i na dalších portálech institucí veřejné správy.

Odbor azylové a migrační politiky MV zveřejňuje pravidelně statistiky týkající se mezinárodní ochrany na internetových stránkách MV. Jedná se o statistické zprávy s měsíční a roční frekvencí.

Služba cizinecké policie zveřejňuje na stránkách PČR měsíční a roční statistiky o počtech cizinců s povoleným pobytem na území ČR.

Průběžně je aktualizována webová stránka k integraci cizinců www.cizinci.cz, „Cizinci v České republice“, která je nadále společným projektem Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva vnitra, a jejímž cílem je vytvořit komplexní a aktuální zdroj informací o cizinecké problematice a poskytnout pracovníkům státní správy přístup k potřebným dokumentům, kontaktům a datům.

Data týkající se cizinců zaměstnaných v ČR jsou prezentována na stránkách MPSV. Statistiky k projektu „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ je pak možno nalézt na adrese www.imigracecz.org.

Statistická ročenka CMÚ obsahující informace o vybraných skupinách „zahraničních pojištěnců“ ošetřených v České republice a o nákladech za poskytnutou zdravotní péči je pravidelně zveřejňována na stránkách www.cmu.cz.

Ministerstvo průmyslu a obchodu zveřejňuje statistické údaje o živnostenském podnikání v rámci České republiky, mj. počty cizinců s živnostenským oprávněním a počty živnostenských oprávnění cizinců, na internetových stránkách www.rzp.cz.

Integrovaný portál MPSV

V sekci „Statistiky“ jsou (k poslednímu dni měsíce) k dispozici počty legálně zaměstnaných cizích státních příslušníků v postavení zaměstnanců na základě evidence na úřadech práce.

Zveřejňovány jsou též informace o volných pracovních místech hlášených na úřadech práce, na která je zaměstnavatel ochoten zaměstnat cizince, o volných pracovních místech zveřejněných v centrální evidenci volných pracovních míst obsaditelných držiteli zelené karty a o uchazečích o zaměstnání ze států EU/EHP a Švýcarska evidovaných na úřadech práce ČR.

Internetová stránka www.imigracecz.org

Na internetové stránce projektu „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ jsou čtvrtletně zveřejňovány statistiky o počtu cizinců, kteří vstoupili do projektu.

Databáze

Od roku 2007 ČSÚ připravuje výstupy pro veřejnou databázi (VDB ČSÚ). V systému klasifikací byly vytvořeny nové číselníky týkající se typů pobytu cizinců na území ČR ve shodě s klasifikací Cizinecké policie ČR a cizinců podle postavení v zaměstnání (cizinci evidovaní na úřadech práce a cizinci se živnostenským oprávněním). Veřejná databáze bude v případě cizinců na území ČR zahrnovat dva významné okruhy statistických dat – demografický a ekonomický. V rámci demografického jde o členění cizinců podle pohlaví a věku, státního občanství a typů pobytu. V případě ekonomických charakteristik pak jde o ukazatele za zaměstnané (podnikající na živnostenské oprávnění a zaměstnance) cizince. Údaje za nezaměstnané cizince nejsou v relevantní podobě k dispozici. Uvažuje se i o časových řadách.

Vzhledem k požadavkům orgánů Evropské unie na zavedení mezinárodně srovnatelných indikátorů v oblasti integrace cizinců na území členských států se do budoucna jeví jako nezbytné vedení kategorie občanů třetích zemí a kategorie osob narozených v zahraničí jako samostatných kategorií.

Paralelně s VDB ČSÚ vzniká zjednodušená tabulková databáze, jež bude mj. zahrnovat i základní údaje o cizincích v ČR – opět v členění na charakteristiky demografické a ekonomické. Z ekonomických charakteristik tu bude navíc klasifikace CZ-NACE (písmenné kódy). Kromě přehledu za celou republiku zde bude kladen důraz i na regionální diferenciaci. V současnosti probíhá naplňování této databáze daty. Za oblast demografie byly na základě dostupných dat poskytnutých SCP a MV vyhotoveny následující tabulky (vždy k 31. 12. 2007 a 2008):

- 1) Cizinci podle pohlaví a věku
- 2) Cizinci podle kategorií pobytu a občanství (celkem a podle pohlaví)
- 3) Cizinci v ČR v regionálním členění - NUTS 2 , NUTS 3 (není podle pohlaví)
- 4) Deset nejčastějších státních občanství cizinců

5) Azylantí podle pohlaví

Případné další výstupy za oblast demografie se budou odvíjet od dohody ČSÚ s Cizineckou policií ČR.

Za oblast týkající se ekonomických aktivit cizinců byla data naplněna maketa tabulky: Zaměstnaní cizinci podle pohlaví a věku. Opět k 31. 12. 2008 a k 31. 12. 2007.

V. ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA A PODMÍNKY PRO ZKVALITNĚNÍ INFORMAČNÍ ZÁKLADNY O CIZINCÍCH V ČR

Základním determinačním činitelem je skutečnost, že v ČR v současnosti neexistuje jeden základní registr, z něhož by bylo možné získávat většinu informací o cizincích v ČR. Údaje jsou získávány z mnoha oddělených registrů (viz. kap. II), navíc budovaných zejména pro potřeby příslušných resortů. Situace v oblasti bydlícího obyvatelstva (cizinců) by měla být řešena zavedením základního registru obyvatelstva podle zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb.

Současná roztržitost zdrojů dat s sebou nese následující problémy:

- **nemožnost propojování statistických informací** s ohledem na množství zdrojů dat,
- vzájemná **nesourodost** informací, kdy jednotlivé údaje vypovídají o **různých skupinách cizinců**,
- **odlišnost** v počtech stejně definovaných cizinců pocházejících z **různých zdrojů dat**,
- **neexistence některých zásadních informací** z oblasti migrace cizinců,
- **určení skupiny osob, která má být řazena mezi tzv. "obvykle bydlící obyvatelstvo"**, tak aby byly naplněny požadavky Eurostatu, resp. nařízení EU.

K VYTVOŘENÍ FUNGUJÍCÍ SOUSTAVY INFORMACÍ O CIZINCÍCH ODPOVÍDAJÍCÍ POŽADAVKŮM VNITŘNÍM I MEZINÁRODNÍM JE NEZBYTNÉ:

1) Vymezení kategorie osob řazených pod tzv. "obvykle bydlící obyvatelstvo".

Poskytování údajů za *obvykle bydlící obyvatelstvo* je vyžadováno nařízením EU.

První referenčním rokem je podle nařízení EU rok 2008. Eurostatu jsou zatím poskytovány dostupné statistiky za bydlící české občany a cizince. K zavedení a zjišťování nové kategorie „obvykle bydlící obyvatelstvo“ by mělo dojít při nadcházejícím Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.

Žádoucí termín realizace: rok 2011

Kompetence: ČSÚ – sekce 6

2) Zajištění jednotného zdroje dat pro statistiku bydlících cizinců

V současnosti jsou data týkající se bydlících cizinců ČSÚ poskytována formou tabulkových výstupů z CIS. ČSÚ nemá možnost přístupu do databáze. Paralelně s CIS existuje i ISEO, na možnosti přímého získávání dat z tohoto systému za bydlící cizince ČSÚ průběžně pracuje. Problémem přebírání dat přímo z ISEO je však skutečnost, že data převzatá z ISEO nejsou shodná s oficiálními údaji používanými cizineckou policií, což s sebou nese řadu komplikací. Data z ISEO rovněž neobsahují položku "úcel pobytu", která je pro následné zpracování dat podstatná. Situace by měla být řešena zprovozněním základního registru obyvatel¹³.

Žádoucí termín realizace: rok 2012

Kompetence: MV, ČSÚ – sekce 6

3) Nalezení vhodného zdroje dat, který by do budoucna zajistil informaci týkající se vzdělanostní struktury cizinců evidovaných na území ČR

V současnosti informací o vzdělání cizince disponuje pouze MPSV, resp. informační systém OKpráce. Prozatím jsou data ČSÚ poskytována pouze ve formě grafů, s vyznačením procentuální hodnoty. Grafy poskytují informace o dosaženém stupni vzdělání cizince, který je evidován úřady práce, v členění podle státní příslušnosti. Se zpřesňováním výstupů systému

¹³ Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb.

OK práce se do budoucna počítá s poskytováním číselných údajů (absolutních hodnot) týkajících se vzdělání cizinců-zaměstnanců. Data však nebudou příliš validní neboť ne ve všech případech je nutné vyžadovat nostrifikaci dokladů o dosaženém vzdělání a údaj je tak mnohdy založen pouze na tvrzení cizince. Informace o vzdělání však chybí u cizinců evidovaných Cizineckou policií. Položka "vzdělání" sice byla součástí informačního systému CP, vzhledem k nízké validitě dat však bylo od zaznamenávání vzdělání upuštěno. Údaje týkající se vzdělanostní struktury bydlících cizinců jsou proto v současnosti nedostupné. Jednou z možností, jak tyto údaje získat, bude nadcházející Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011. Další možností, jak zajistit údaje týkající se vzdělání cizinců, jsou výběrová šetření.

Žádoucí termín realizace: rok 2011

Kompetence: MPSV a další věcně příslušné resorty, ČSÚ – sekce 6

4) Rozšíření okruhu poskytovaných informací týkajících se vzdělávání cizinců na území ČR

Vzhledem k požadavkům orgánů EU týkajících se zavedení mezinárodně srovnatelných indikátorů v oblasti integrace cizinců na území členských států se do budoucna jeví jako nezbytné monitorovat údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání dětí cizinců, podílu 15letých, kteří nedosáhli stupně základního vzdělání nebo údaje o posledním úspěšně ukončeném ročníku základního vzdělávání.

Žádoucí termín realizace: rok 2011

Kompetence: MŠMT (ÚIV)

5) V rámci Obchodního rejstříku zařazení státního občanství jako povinné položky u společníků firem.

Zaznamenávání státního občanství u společníků firem je nezbytné pro zařazení těchto cizinců mezi ekonomicky aktivní cizince. K zavedení sledování výše zmíněné položky bude nutná legislativní změna.

Žádoucí termín realizace: rok 2012

Kompetence: MSp

6) Rozšířit údaje v Národním registru hospitalizovaných o položku "státní občanství".

V současné době umožňuje Národní registr hospitalizovaných rozlišovat cizince pouze v členění ze zemí EU a mimo země EU. Vzhledem k tomu, že rozsah sledování je v NRHOSP stanoven zákonem, vyžaduje zařazení "státního občanství" mezi sledované položky změnu příslušné legislativy.

Žádoucí termín realizace: v návaznosti na změnu legislativy

Kompetence: MZd (ÚZIS)

7) Dobudování a zpřístupnění veřejné databáze týkající se cizinců v ČR

Od roku 2007 ČSÚ připravuje výstupy pro veřejnou databázi (VDB). Paralelně s VDB ČSÚ vzniká zjednodušená tabulková databáze, jež bude mj. zahrnovat i základní údaje o cizincích v ČR, v členění na demografické a ekonomické charakteristiky.

Žádoucí termín realizace: rok 2010

Kompetence: ČSÚ – sekce 6 a 7

8) Aktualizace Koncepce s ohledem na zavádění nových kategorií statistických údajů souvisejících s integrací cizinců ze třetích zemí

V současné době probíhají na půdě EU jednání o zavedení mezinárodně srovnatelných indikátorů v oblasti integrace cizinců na území členských států. V průběhu roku 2010 by měly být za ČR navrženy nové kategorie statistických údajů souvisejících s migrací a integrací cizinců ze třetích zemí, odpovídající schváleným indikátorům. Nové indikátory by pak měly být zohledněny v aktualizované verzi Koncepce.

Žádoucí termín realizace: rok 2012

Kompetence: ČSÚ – sekce 6

9) Vytvoření pracovní skupiny vyhodnocující plnění úkolů stanovených v Koncepci

Pro sledování situace v oblasti výběru a zpracování statistických údajů souvisejících s migrací a integrací cizinců v ČR a plnění úkolů vyplývajících z Koncepce se jeví jako žádoucí ustanovení pracovní skupiny složené ze zástupců ČSÚ a věcně příslušných resortů.

Žádoucí termín realizace: rok 2010

Kompetence: ČSÚ – sekce 6, MV (OAMP)

VI. SHRnutí - VĚCNÝ A ČASOVÝ HARMONOGRAM REALIZACE KONCEPCE

A. Úkoly v kompetenci ČSÚ		
Úkol	Kompetence	Žádoucí
Vymezení kategorie osob řazených pod tzv. "obvykle bydlící obyvatelstvo"	ČSÚ – sekce 6	2011
Zajištění jednotného zdroje dat pro statistiku bydlících cizinců	ČSÚ, MV	2010
Nalezení vhodného zdroje dat, který by do budoucna zajistil informaci týkající se vzdělání cizinců evidovaných na území ČR	MPSV, ČSÚ – sekce 6	2010
Aktualizace koncepce s ohledem na zavádění nových kategorií statistických údajů souvisejících s integrací	ČSÚ – sekce 6	2012
Vytvoření pracovní skupiny vyhodnocující plnění úkolů stanovených v Koncepci	ČSÚ –sekce 6, MV (OAMP)	2010
Dobudování a zpřístupnění veřejné databáze týkající se cizinců v ČR	ČSÚ – sekce 6 a 7	2010

B. Opatření v kompetenci resortů		
Úkol	Kompetence	Žádoucí termín

Zajištění jednotného zdroje dat pro statistiku bydlících cizinců	ČSÚ – sekce 6, MV	2010
Rozšíření okruhu poskytovaných informací týkajících se vzdělávání cizinců na území ČR	MŠMT (ÚIV)	2011
Nalezení vhodného zdroje dat, který by do budoucna zajistil informaci týkající se vzdělání cizinců evidovaných na území ČR	MPSV a další věcně příslušné resorty, ČSÚ – sekce 6	2011
V rámci Obchodního rejstříku zařazení státního občanství jako povinné položky u společníků firem	MSp	2012
Rozšířit údaje v Národním registru hospitalizovaných o položku „státní občanství“	MZd (ÚZIS)	v návaznosti na změnu příslušné legislativy
Vytvoření pracovní skupiny vyhodnocující plnění úkolů stanovených v Koncepci	ČSÚ - sekce 6, MV (OAMP)	2010

SEZNAM ZKRATEK

CIREA	Centrum pro informace diskuzi a výměnu dat v oblasti azylových statistik
CIREFI	Centrum informací, diskuzí a výměny dat v oblasti přechodů hranic a imigrace
CIS	Cizinecký informační systém
CMÚ	Centrum mezistátních úhrad
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
Eurostat	Statistický úřad EU
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
IS	Informační systém
ISEO	Informační systém evidence obyvatel
ISPV	Informační systém o průměrném výdělků
KZAM	Klasifikace zaměstnání
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSp	Ministerstvo spravedlnosti

MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZd	Ministerstvo zdravotnictví
CZ-NACE	Klasifikace ekonomických činností
NRHOSP	Národní registr hospitalizovaných
OAMP	Odbor azylové a migrační politiky (MV)
„OKpráce“	Databáze cizinců-zaměstnanců (MPSV)
OSČ	Odbor správních činností (MV)
OVS	Odbor všeobecné správy (MV)
OŽ	Odbor živností (MPO)
PČR	Policie ČR
PVZP	Pojišťovna VZP, a.s.
RŽP	Registr živnostenského podnikání
ŘSCP	Ředitelství Služby cizinecké policie
SCP	Služba cizinecké policie
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
VDB	Veřejná databáze
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
UN SD	Statistická divize OSN
ÚVIS	Úřad pro veřejné informační systémy
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
Sekce 6	Sekce demografie a sociálních statistik ČSÚ
Sekce 7	Sekce analýz a diseminace ČSÚ